

دانشگاه پیام نور

بخش علمی : الهیات و علوم اسلامی

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته : حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه :

ممنوعیت مطلق شکنجه در فقه و حقوق موضوعه ایران با توجه

به موازین حقوق بشر

فاطمه باقری

استاد راهنما : جناب آقای دکتر رامین پورسعید

استاد مشاور : جناب آقای دکتر نریمان فاخری

دی ماه ۱۳۹۲

بسمه تعالی

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی

تحت عنوان: "ممنوعیت مطلق شکنجه در فقه و حقوق موضوعه ایران
با توجه به موازین حقوق بشر"

نام و نام خانوادگی: فاطمه باقری
شماره دانشجویی: ۸۷۰۰۰۳۱۷

تاریخ دفاع: ۹۲/۱۰/۰۸ روز: یکشنبه ساعت: ۱۶-۱۴
نمره به عدد: ۱۹ به حروف: نوزدهم درجه ارزشیابی: عالی

اعضای هیات داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیات داوران	مرتبۀ دانشگاهی	دانشگاه / موسسه	امضاء
۱	دکتر رامین پورسعید	استاد راهنما	استادیار	پیام نور	
۲	دکتر نریمان فاخری	استاد مشاور	استادیار	پیام نور	
۳	دکتر فاطمه علیپور	استاد داور	استادیار	پیام نور	
۴	دکتر رامین پورسعید	نمایندۀ تحصیلات تکمیلی	استادیار	پیام نور	

شماره: .....
تاریخ: .....
پیوست: .....

کرج - رجایی شهر - بنوار موذن
دفتر دانشگاه
کدپستی: ۳۱۳۹۹۶۸۱۳۳
تلفن: ۰۲۶-۳۳۲۲۰۹۵۰۱-۵۰
دورنگار: ۰۲۶-۳۳۲۲۰۹۵۲۵

گواهی اصالت و نشر

اینجانب فاطمه باقری دانشجوی ورودی سال ۸۷ مقطع کارشناسی ارشد رشته ی حقوق جزا و جرم شناسی گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکروایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تایید می نماید که مطالب مندرج نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دی گران مر- _ نموده است

فاطمه باقری

دی ماه ۱۳۹۲

اینجانب فاطمه باقری دانشجوی ورودی سال ۸۷ مقطع کارشناسی ارشد رشته ی حقوق جزا و جرم شناسی گواهی می نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله و کتاب و....نمایم ضمن مطلع نمود استاد راهنما با نظر ایشان نسبت به نشرمقاله کتاب و .... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم .

فاطمه باقری

دی ماه ۱۳۹۲

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات و آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور میباشد.

دی ماه ۱۳۹۲

تقدیم به :

تک تک اعضای خانواده‌ام

که همیشه

و در همه حال

مرا همراهی نموده‌اند...

سپاسگزاری

با سپاس از استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر رامین پور سعید که راهنمایی‌ها و زحمات بی‌شائبه ایشان همواره راهگشا و زینت بخش این اثر بوده، استاد بزرگواری که اگر راهنمایی‌های ایشان نبود نگارش این اثر ممکن نمی‌گردید.

و با تشکر از استاد مشاور محترم جناب آقای دکتر نریمان فاخری و استاد داور گرامی خانم دکتر علیپور.

چکیده:

شکنجه یکی از شدیدترین جرایمی است که در دهه‌های اخیر هم در حقوق داخلی بسیاری از کشورها و هم در حقوق بین‌الملل (در دو سطح جهانی و منطقه‌ای) مورد توجه قرار گرفته است و از طرفی، کرامت و مقام انسانی را خدشه‌دار می‌سازد؛ از این رو، «جرم حقوق بشری» به شمار می‌رود.

نظام بین‌المللی به ویژه پس از جنگ جهانی دوم، در این راستا، یک رشته اسناد و معاهده‌های بین‌المللی با هدف ریشه‌کن کردن جرائم ضدبشری تدوین نموده است. در پرتو اسناد و معاهده‌های بین‌المللی و آموزه‌های اندیشمندان حقوقی، دولت‌ها نیز برنامه و استراتژی جدیدی را برای مقابله با شکنجه ترسیم نمودند. در حقوق جمهوری اسلامی ایران شکنجه، در بهترین وجه ممکن تقبیح و منع گردیده است. قانونگذار در اصل سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی شکنجه را در ابعاد روحی و جسمی آن منع نموده است. در نظام حقوقی اسلام نیز شکنجه نهی گردیده و برای انجام آن کیفر تعیین شده است.

سه نظام حقوقی اسلام، ایران و حقوق بین‌الملل در بسیاری موارد، دیدگاه مشترکی در مورد شکنجه ارائه داده‌اند که مهمترین آن عبارتند از تأکید بر کرامت انسان، اصل بی‌اعتباری داده‌های حاصل از شکنجه، تأکید بر پیگیری و مبارزه با شکنجه و جبران خسارت شکنجه دیده.

کلید واژه ها:

شکنجه، جرم حقوق بشری، صلح جهانی، جنایت علیه بشریت، وسیله اخذ اقرار از متهم، جرم انگاری شکنجه، ایجاد امنیت قضایی عادلانه، اصل برائت، حقوق شهروندی.

فهرست

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	مقدمه
فصل اول: کلیات	
۳	۱-۱ پیشینه تاریخی و حقوقی شکنجه
۳	۱-۱-۱ شکنجه در دوران باستان
۴	۱-۱-۲ شکنجه در دوره میانه
۶	۱-۱-۳ شکنجه در دوره معاصر
۷	۲-۱ اعمال شکنجه در کشورهای اروپایی و آمریکائی
۷	۱-۲-۱ شکنجه در اروپا
۸	۲-۲-۱ شکنجه در آمریکا
۹	۳-۱ پیشینه تاریخی و حقوقی شکنجه در ایران
۹	شکنجه در حقوق ایران باستان
۹	۱-۳-۱ دوره هخامنشیان
۱۱	۲-۳-۱ دوره اشکانیان
۱۱	۳-۳-۱ دوره ساسانیان
۱۲	۴-۱ شکنجه در ایران دوره میانه (از زمان انقراض حکومت ساسانی تا انقلاب مشروطیت)
۱۴	۵-۱ شکنجه در دوره معاصر ایران
۱۶	۶-۱ شکنجه در اسلام
۱۷	۱-۶-۱ شکنجه در دوره امویان
۱۸	۲-۶-۱ شکنجه در دوره عباسیان
۱۹	۳-۶-۱ شکنجه در دوران عثمانی
۲۰	۴-۶-۱ شکنجه در دوره معاصر کشورهای اسلامی
۲۱	۷-۱ بیان مساله
۲۲	۸-۱ ضرورت تحقیق
۲۲	۹-۱ اهداف تحقیق

۲۳	۱۰-۱ مفهوم‌شناسی جرم و شکنجه.....
۲۴	۱-۱۰-۱ تعریف شکنجه.....
۲۵	۱-۱-۱۰-۱ تعریف لغوی شکنجه.....
۲۷	۲-۱-۱۰-۱ تعریف حقوقی شکنجه.....
۲۸	۳-۱-۱۰-۱ تعریف شکنجه از دیدگاه حقوق بین‌الملل.....
۳۰	۴-۱-۱۰-۱ تعریف شکنجه در نظام‌های حقوقی ایران و اسلام.....
۳۲	۱۱-۱ ارکان جرم شکنجه.....
۳۲	۱-۱۱-۱ رکن قانونی.....
۳۶	۲-۱۱-۱ رکن مادی.....
۳۷	۳-۱۱-۱ رکن معنوی.....
۳۸	۴-۱۱-۱ ارکان جرم شکنجه در نظام حقوقی اسلام.....
۳۸	۱-۴-۱۱-۱ رکن قانونی.....
۳۹	۲-۴-۱۱-۱ رکن مادی.....
۴۰	۳-۴-۱۱-۱ رکن روانی.....

فصل دوم: مستندات منع شکنجه

۴۲	۱-۲ اصول مشترک جرم‌انگاری و مبانی و مستندات ممنوعیت شکنجه.....
۴۲	اصول مشترک جرم‌انگاری شکنجه در سه نظام حقوقی.....
۴۲	۱-۱-۲ کرامت ذاتی انسان.....
۴۲	۲-۱-۲ آزادی و نفی سلطه غیر بردیگران.....
۴۳	۳-۱-۲ حق حیات.....
۴۳	۴-۱-۲ عدالت.....
۴۳	۵-۱-۲ برائت.....
۴۳	۶-۱-۲ شخصی بودن جرم و مجازات.....
۴۳	۷-۱-۲ صلح و امنیت.....
۴۴	۸-۱-۲ اصل قانونی بودن جرم و مجازات.....
۴۴	۹-۱-۲ عدم محکومیت در شرایط خاص.....
۴۴	۱۰-۱-۲ تساوی همگان در برابر قانون.....
۴۴	۱۱-۱-۲ تناسب بین جرم و مجازات.....

- ۲-۱-۱۲ مجازات شکنجه‌گر و جبران خسارات شکنجه‌دیده ۴۵
- ۲-۱-۱۳ ممنوعیت اعمال شکنجه ۴۵
- ۲-۱-۱۴ بی‌اعتباری و عدم ارزش حقوقی اقرار و تعهدات ناشی از شکنجه ۴۵
- ۲-۲ مبنای و مستندات ممنوعیت جرم شکنجه در حقوق بین‌الملل ۴۵
- ۲-۳ مبنای حقوق بشر در منشور ملل متحد و سایر اسناد حقوق بشری: ۴۶
- ۲-۴ مستندات منع شکنجه در حقوق بین‌الملل ۴۹
- ۲-۵ مبنای و مستندات جرمانگاری شکنجه در نظام حقوقی ایران ۵۴
- ۲-۵-۱ قانون اساسی قبل از انقلاب اسلامی (مشروطه) ۵۴
- ۲-۵-۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۵۵
- ۲-۶ مستندات شکنجه در قوانین عادی و مقررات و نظامات دولتی ۵۶
- ۲-۷ تصویب طرح پیشنهادی اجرای اصل ۳۸ قانون اساسی در مجلس شورای اسلامی ۶۰
- ۲-۸ مبنای و مستندات جرمانگاری شکنجه در نظام حقوقی اسلام ۶۲
- ۲-۸-۱ مستندات شکنجه در کتاب ۶۴
- ۲-۸-۲ مستندات شکنجه در سنت ۶۷
- ۲-۸-۳ مستندات شکنجه از منظر عقل ۷۱
- ۲-۸-۴ مستندات جرمانگاری شکنجه در آرای فقیهان (اجماع) ۷۲
- ۲-۹ ساز و کارها و روشهای اجراء تضمینی منع شکنجه در سه نظام حقوقی ۷۵
- ۲-۱۰ ساز و کارهای تضمین منع شکنجه در حقوق بین‌الملل ۷۶
- ۲-۱۱ نهادهای مبتنی بر منشور ملل متحد ۷۶
- ۲-۱۱-۱ کمیسیون حقوق بشر ۷۷
- ۲-۱۱-۲ شورای حقوق بشر: (<http://www.org>) ۷۸
- ۲-۱۲ نهادهای بین‌المللی مبتنی بر سایر معاهدات بین‌المللی ۸۳
- ۲-۱۲-۱ کمیته حقوق بشر ۸۳
- ۲-۱۲-۲ کمیته ضد شکنجه ۸۵
- ۲-۱۳ شکلگیری نهاد گزارشگر ویژه شکنجه ۹۰
- ۲-۱۴ ساز و کار مندرج در پروتکل الحاقی به معاهده منع شکنجه ۹۲
- ۲-۱۵ ساز و کارهای تضمین منع شکنجه در نظام حقوقی ایران ۹۳
- ۲-۱۵-۱ نظام قضایی ایران ۹۴
- ۲-۱۵-۱-۱ محاکم قضایی ۹۴

- ۹۵..... ۲-۱-۱۵-۲ سازمان بازرسی کل کشور
- ۹۶..... ۳-۱-۱۵-۲ کمیسیون حقوق بشر اسلامی (Islamic/human Rights commission)
- ۹۷..... ۲-۱۵-۲ نهادهای وابسته به قوای مجریه و مقننه
- ۹۷..... ۱-۲-۱۵-۲ کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی
- ۹۸..... ۲-۲-۱۵-۲ کمیسیون تحقیق و تفحص
- ۹۸..... ۳-۲-۱۵-۲ هیات پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی
- ۹۹..... ۳-۱۵-۲ ساز و کارهای تضمین منع شکنجه در نظام حقوقی اسلام
- ۹۹..... ۱-۳-۱۵-۲ بنیانهای ضمانت اجرای منع شکنجه
- ۱۰۱..... ۲-۳-۱۵-۲ مبانی اخلاقی به عنوان ساز و کار پایبندی به قوانین و مقررات اسلامی
- ۱۰۳..... ۳-۳-۱۵-۲ امر به معروف و نهی از منکر (نظارت عمومی)

فصل سوم: نتیجه گیری

- ۱۰۵..... ۱-۳ اشتراکات سه نظام حقوقی
- ۱۰۵..... ۱-۱-۳ آزادی و کرامت انسانی
- ۱۰۵..... ۲-۱-۳ اصل منع توسل به شکنجه و مجازات مرتکب آن
- ۱۰۶..... ۳-۱-۳ بیاعتباری دادههای حاصل از شکنجه
- ۱۰۷..... ۴-۱-۳ تاکید بر پیشگیری و مقابله با شکنجه
- ۱۰۸..... ۲-۳ توجیه های فقهی و امنیتی اعمال شکنجه
- ۱۰۹..... ۱-۳-۲ توجیه امنیتی - سیاسی شکنجه
- ۱۱۱..... ۲-۳-۲ توجیه فقهی شکنجه
- ۱۱۷..... ۳-۳-۲ نقد و بررسی شکنجه از نگاهی دیگر
- ۱۱۹..... فهرست منابع
- ۱۲۶..... د- انگلیسی
- ۱۲۶..... ۱- کتاب
- ۱۲۶..... ۲- اسناد
- ۱۲۷..... ه- منابع اینترنتی

مقدمه

توجه به انسان و دغدغه پیامدهای زندگی اجتماعی وی از دیرباز به اشکال مختلف در ادبیات جوامع گوناگون و فرهنگ‌ها و تمدن‌های متفاوت مورد بحث است. در فرهنگ ما ایرانیان نیز اشعار، موازین و توصیه‌های اخلاقی فراوانی در مورد احترام و توجه به پیوستگی سرنوشت بشر وجود دارد. ولی در عمل وجود کشتارهای جمعی، تبعیض‌های نژادی، فقر، گسترش فساد و فحشا، مواد مخدر، قاچاق انسان و.. نشان می‌دهند که جوامع انسانی همواره در معرض نقض فاحش حقوق بشر قرار دارند و صیانت از کرامت انسانی نیازمند سازوکارهای عملی برای تحقق آرمان‌های مشترک بشریت یعنی صلح، امنیت، رفع تبعیض و احترام به کرامت انسانی است.

صدور اعلامیه جهانی حقوق بشر گامی است که جامعه انسانی در این راه برداشته است. با نگاهی به تاریخ حیات بشر، صحنه‌های تلخ تجاوز به کرامت بشری به وضوح دیده می‌شوند. در میان انواع مختلف تجاوز به حقوق انسان‌ها، شکنجه و بدرفتاری، آسیب‌شدیدی را به حیثیت ذاتی و کرامت انسان وارد کرده است. بعد از جنگ جهانی دوم فکرتاسیس نهادهای رسمی برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی قوت گرفت و نهادهایی همچون سازمان ملل متحد و ارکان آن ظهور یافتند. به علاوه، در برخی مناطق جهان نیز نهادهای منطقه‌ای حقوق بشری پیش‌بینی شد که از جمله مهم‌ترین آنها دیوان اروپایی حقوق بشر می‌باشد. این پایان‌نامه با تکیه بر رویکرد نهادها و کنوانسیون‌های بین‌المللی و تبیین جایگاه آنها در حقوق داخلی به بررسی ممنوعیت شکنجه در حقوق بین‌الملل می‌پردازد. در این راستا، پژوهشی مقایسه‌ای در مورد شکنجه در نظامها و مکتب‌های حقوق ملی و بین‌المللی صورت گرفته است.

فصل اول

کلیات

۱-۱ پیشینه تاریخی و حقوقی شکنجه

۱-۱-۱ شکنجه در دوران باستان

برخی از مورخان، ملت آشور را خونخوارترین و وحشی‌ترین ملل دوران باستان به شمار می‌آورند.

اما شواهدی وجود دارد که به نظر می‌رسد داستان غم‌انگیز شکنجه پیشینه‌ای طولانی‌تر و به اقوام پیش از آشور برمی‌گردد. (ویل دورانت، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۳۱۹).

از دیگر اقوامی که شکنجه در میان آنها متداول بود قوم سومر می‌باشد. تاریخ در زمینه چگونگی شکنجه و میزان آن در میان این قوم تا حدود زیادی ساکت مانده است. تنها شاهد تاریخی که مورخان بر آن صحنه گذاشته‌اند، یک متن قدیمی می‌باشد که بر روی آن چنین حک شده است: «اگر کسی آسیبی به چشم کسی برساند چشمش را از حدقه در می‌آورد و اگر فردی اقدام به شکستن استخوان کسی کند همان استخوان را به بدترین وجه ممکن به بدنش فرو می‌برند». (کرمی، ۱۳۸۰، ص ۲۶).

تمدن مصر نیز از لحاظ تاریخی قدمتی برابر با تمدن سومر دارد. سخت‌ترین نوع شکنجه در میان مصریان بدین گونه بود که گناهکار را زنده مومیایی می‌کردند و یا بدن او را با مواد سوزاننده می‌پوشاندند به طوری که به تدریج از پا درمی‌آمد. اگر تبه‌کاران از قشر مرفه جامعه بودند و مجازات اعدام را نوعی خفت می‌دانستند به آنها اجازه داده می‌شد که خود را به دست خویش هلاک کنند. (ویل دورانت، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۱۵۴).

شواهد و قرائن نشان می‌دهد در روم، طبقات برتر شکنجه را در مورد طبقات پست و پایین جامعه به اجرا می‌گذاشتند. دلیل این مدعا قوانینی است که دیوکلسین و ماکسیمیان، دو امپراتور روم تصویب نمودند که به

موجب آن اشراف تا چهار نسل از شکنجه معاف بودند. (طبری، ۱۳۲۶، ص ۶۳).

شکنجه در روم و یونان باستان اقدامی قانونی بود. به گفته ارسطو در یونان باستان مطمئن‌ترین راه برای تحصیل اقرار مجرمان شکنجه بوده است. بردگان آتن نیز به کرات مورد شکنجه قرار می‌گرفتند. در حقوق روم نیز شکنجه، ابزاری برای کشف حقیقت بوده است. (میر محمد صادق، جرائم علیه حقوق بشر در منشور لندن، ۱۳۸۰، ص ۸۱).

یونانی‌ها برای شکنجه کردن بیکانگان یا بردگان، آنها را به چرخ ارابه می‌بستند تا استخوانهایشان خرد شود و یا دشمن را در یک گاو برنزی قرار می‌دادند و او را حرارت می‌دادند. (ماهنامه کهکشان، ۱۳۷۰، ش ۱۰، ص ۴۲). اما در قوانین «هیتی‌ها» مجازاتهای سخت و دردناک کمتر دیده می‌شود. برای مثال، آنها از بازداشت‌های طولانی مدت، اعدام و اشکال مختلف قطع عضو برای مجازات مجرمان استفاده می‌کردند. یک فرمان سلطنتی نشان می‌دهد که گاهی برده‌ای را به جرم سرقت با کور کردن مجازات می‌کردند. برای مثال ماده ۹۵ قانون هیتی‌ها این اجازه را به مقامات حاکم می‌داد که اگر چنانچه برده‌ای اموالی را سرقت کند، علاوه بر استرداد اموال سرقت شده و جریمه، بینی و گوش‌های برده را قطع نمایند. (نجفی ابرند آبادی، تقریرات درس تاریخ حقوق کیفری، ۱۳۷۹-۱۳۷۸).

در چین باستان برای واداشتن متهم به اعتراف از شکنجه استفاده می‌شد، اما اگر محکوم دارای مقامی بود به او اجازه می‌دادند که خودش را بکشد. (ویل دورانت، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۸۶۱).

در ژاپن نیز تا سال ۱۷۲۱ برای اثبات گناه یا بی‌گناهی متهم، او را سخت شکنجه می‌دادند.

۱-۱-۲ شکنجه در دوره میانه

تاریخ گواهی می‌دهد دوره میانه یکی از سیاه‌ترین دوران وحشتناک حیات بشر بوده است. در این دوره از زندگی، بشر انواع فشارهای جسمی و روحی را با سخت‌ترین وضعیت و بدترین رفتار تحمل نمود؛ در اواخر قرن سیزدهم، شکنجه گسترش روزافزونی یافت، به طوری که اربابان کلیسا و پدران روحانی به منظور تحکیم مبانی مذهبی و استقرار سلطه خویش در سراسر اروپا محاکم تفتیش عقاید ایجاد کردند. در این محاکم، قضات متعصب و مقدس‌مآب مسیحی افرادی را که به کفر و الحاد متهم بودند و یا افکار و آرای علمی جدیدی در تعارض با مذهب آنها ابراز می‌کردند، بازجویی و تفتیش می‌نمودند و به مجازاتهای غیرانسانی و شکنجه‌های

ظالمانه محکوم می‌کردند. (میر محمد صادقی، حقوق جزای بین الملل، ۱۳۷۷، ص ۳۲۰).

بسیاری از مورخان بر این باورند که محاکم تفتیش عقاید کشور اسپانیا فجیع‌ترین شکنجه‌ها را در اواخر دوره میانه اعمال کرد؛ در سال ۱۸۰۴ دادگاه شهر سویل اسپانیا ۶۰۰ نفر را فقط در یک جلسه محاکمه و به مرگ محکوم کرد و دستور داد اجساد همه کشتگان را در آتش بسوزانند. (قربانی، ۱۳۸۳، جلد ۱، ص ۶۶). در نتیجه شکنجه‌های وحشیانه، فیلیپ دوم محاکم تفتیش عقاید اسپانیا را رسماً ملغی اعلام نمود و به قضات محاکم دستور داد از اعمال شکنجه‌های غیرانسانی در مورد متهمانی که به کفر و الحاد محکوم می‌شوند خودداری کنند. (خلیلی، ۱۳۸۱، ص ۶۶).

دستور وی در عمل نتوانست به خوبی اجرا شود و در گوشه و کنار این کشور باز هم رد پای شکنجه‌های وحشیانه در حد وسیعی به چشم می‌خورد.

پاپ انونست چهارم در سال ۱۲۵۲ م. رسماً اجازه داد در محاکم تفتیش از شکنجه برای گرفتن اعتراف استفاده شود و مقرر کرد اگر قاضی به وقوع جرم اطمینان داشته باشد، اقدام به شکنجه برای وادار کردن شهود به ادای شهادت یا واداشتن متهم اقرارکننده به معرفی مجرمین دیگر جایز است. (قیاسی، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۷۴ و ۷۵).

مجازات‌هایی که در این دوره در محاکم فرانسه اعمال می‌شدند عبارت بودند از: « داغ کردن، شکنجه دادن با چرخ عذاب، چوب زیر بغل گذاشتن، بریدن سر، محکومیت به اعمال شاقه مثل پارو زدن در کشتی‌های جنگی، نفی بلد (تبعید)، بریدن دست از مچ، سوراخ کردن زبان با آهن گداخته، زنده به گور کردن برای جرم جیب بری ». (گارو، ۱۳۴۹، ج ۱، ص ۱۲۱).

ویل دورانت نقل می‌کند که دادگاه تفتیش عقاید، قوانین و آیین دادرسی خاص خود را داشت و شیوه‌های شکنجه در مکانها و زمانهای مختلف نیز متفاوت بود. گاه می‌شد که دست متهم را به پشت می‌بستند و سپس با طنابها می‌آویختند؛ یا ممکن بود او را چنان محکم ببندند که نتواند حرکت کند، گوشتهای تنش فرو ریزند و به استخوان برسند. شکنجه برای رسیدن به دو هدف اعمال می‌شد: در مورد اول که آن را « شکنجه تمهیدی»

می‌نامیدند، هدف از شکنجه، کسب اقرار از متهم و تکمیل پرونده مقدماتی بود؛ در این نوع شکنجه، ابزارهایی به کار گرفته می‌شدند که متأسفانه نه فقط بسیاری از حقوقدانان و قضات سده‌های شانزدهم و هفدهم اروپا طرفدار آن بودند، بلکه رهنمودهایی نیز برای نیل به نتیجه مطلوبتر به ماموران اجرای شکنجه توصیه می‌کردند. مورد دوم که درباره محکومان به مرگ اعمال می‌شد و به «شکنجه قبلی» موسوم بود، با هدف اجبار «محکوم علیه» به معرفی معاونان و شرکای احتمالی جرم به دستگاه قضایی، آن هم قبل از اجرای حکم اعدام به عمل می‌آمد. (آشوری، ۱۳۷۵، ص ۲۹ و ۳۰).

یکی از ویژگیهای صفات عمومی حقوق جزا در دوران پادشاهی فرانسه (قبل از آغاز دوره تحول فکری) شدت مجازاتها بوده است. متداولترین شکنجه‌ای که کلیسا به آن دست می‌یازید «بیدار نگه داشتن متهم به مدت چهار روز» بود که به عقیده قضاتی که در آن زمان این نوع شکنجه را اعمال می‌کردند، «نتایج بسیار جالبی» را به دنبال داشت. در شکنجه با آب، متهم را به نیمکتی می‌بستند و در حدود ده لیتر آب را از سوراخی که در شاخی تعبیه شده بود، آرام آرام به حلق او می‌ریختند. در شکنجه با طناب دستهای متهم را از پشت سر با ریسمانی می‌بستند و سر دیگر طناب را به کمک قرقره‌ای می‌کشیدند تا متهم در فضا قرار گیرد، سپس او را رها می‌کردند تا به زمین بیفتد. (استغانی، ۱۳۷۷، ج ۱، ص ۶۷ و ۶۸).

۱-۱-۳ شکنجه در دوره معاصر

جنایتهای دوره میانه موجب شدند روند دفاع از حقوق بشر و کرامت ذاتی انسان و ممنوعیت و تقبیح بسیاری از اقدامات خشن و رفتارهای موهن و تحقیرکننده به ویژه در دنیای غرب اوج گیرد و نهادهای حقوق بشر دوستانه تاسیس گردند و معاهده‌های متعددی در زمینه حقوق بشر تدوین و تصویب شوند؛ این تمهیدات و نهادها در بعضی موارد رفتار دولت‌ها را کنترل کرده‌اند، ولی تا رسیدن به آنچه که در مقدمه منشور سازمان ملل و ماده یک آن و اعلامیه حقوق بشر اظهار امیدواری شده است فاصله زیادی وجود دارد. در این اسناد بین

المللی آمده است نسلهای آینده از بلای جنگ در امان باشند و حقوق اساسی بشر و حیثیت کرامت ذاتی آن رعایت شود همگان درصدد توسعه و تعمیق این فکر در سطح ملتها و دولتها باشند و تلاش شود بشر به شرایط زندگی بهتر همراه با آزادی بیشتر نائل گردد. مساله این است که در عمل نشانه‌های کمتری از اجرای مقررات و رعایت موازین بین‌المللی درحوزه حقوق بشر دیده می‌شود.

بر اساس یکی از گزارشهای سازمان عفو بین‌الملل، تجارت شکنجه‌افزارها از جمله وسایل الکتریکی پیشرفته شوک‌آور، پای بندها و دستبندهای دنداندار و کمربندهای شوک‌آوری که به زندانیان می‌بندند در سطح جهان روبه‌گسترش است. سازمان عفو بین‌الملل یادآور می‌شود که شمار کشورهای تولیدکننده تجهیزات و افزارهای شکنجه از ۳۰ کشور در دهه ۱۹۸۰ به ۱۳۰ کشور در آغاز هزاره سوم افزایش یافته است. براساس گزارش این سازمان، روی برخی از باتونهای شوک‌آور مطلوبترین ابزار شکنجه‌گران عصر حاضر علامت EC (استاندارد مورد تایید اتحادیه اروپا) نیز به چشم می‌خورد، و این درحالی است که اتحادیه اروپا یکی از مدافعان سرسخت حقوق بشر است. تولید چنین شکنجه‌افزارهایی در ایالات متحده ممنوع می‌باشد؛ اما وزارت بازرگانی آمریکا این کالا را در مقوله «دستگاه‌های کنترل جرایم» جای داده است و از سال ۱۹۹۷ تاکنون نیز معادل ۹۷ میلیون دلار از این ابزارآلات به خارج از آمریکا صادر شده‌اند. دریافت‌کنندگان عمده این شکنجه‌افزارها عربستان سعودی، تایوان، اسرائیل و مصر هستند. (روزنامه انتخاب، ۱۳۷۹/۱۲/۲۱).

۱-۲-۱ اعمال شکنجه در کشورهای اروپایی و آمریکایی

۱-۲-۱ شکنجه در اروپا

سازمان عفو بین‌الملل گزارش داد که شکنجه و اذیت و آزار در ۳۴ کشور اروپایی به ویژه در کشورهای آلبانی، گرجستان، لیتوانی، رومانی و اسپانیا مشاهده شده است. این سازمان اعلام کرد که پس از یازده سپتامبر اعمال شکنجه به خاطر مسائل امنیتی در اروپا بیشتر شده است. سازمان عفو بین‌الملل در گزارش خود نوشت:

«اعمال شکنجه از سوی حکومت‌ها علیه بسیاری از اقلیتها و خارجیها همچنان ادامه دارد». در مقدونیه با بالا گرفتن درگیری‌ها بین نیروهای امنیتی و گروه‌های نظامی اقلیت آلبانیایی تبار، اعمال شکنجه نیز افزایش یافته است. همچنین در این گزارش آمده است که بسیاری از آلبانیایی تبارها در اثر اعمال تبعیض و برخورد خشونت-